

University of Groningen

## De gezondheidszorg in de Noord-Nederlandse koloniën van de Maatschappij van Weldadigheid tussen 1818 en 1859

Roelfsema-van der Wissel, Hermine Gertrude

**IMPORTANT NOTE: You are advised to consult the publisher's version (publisher's PDF) if you wish to cite from it. Please check the document version below.**

*Document Version*  
Publisher's PDF, also known as Version of record

*Publication date:*  
2006

[Link to publication in University of Groningen/UMCG research database](#)

*Citation for published version (APA):*  
Roelfsema-van der Wissel, H. G. (2006). De gezondheidszorg in de Noord-Nederlandse koloniën van de Maatschappij van Weldadigheid tussen 1818 en 1859 s.n.

### Copyright

Other than for strictly personal use, it is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

### Take-down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

*Downloaded from the University of Groningen/UMCG research database (Pure): <http://www.rug.nl/research/portal>. For technical reasons the number of authors shown on this cover page is limited to 10 maximum.*

# 8

## De kosten van de geneeskundige dienst

De jaarverslagen van de Maatschappij van Weldadigheid<sup>1</sup> geven slechts gedeeltelijk inzicht in de uitgaven aan geneeskundige verzorging van de koloniale bevolking. De eerste geschreven verslagen (1818-1828) maken er geen melding van. Vanaf 1828 worden in de aanwezige gedrukte exemplaren bij de afdeling financiële administratie meestal alleen de uitgaven aan medicijnen genoemd. Dit levert de volgende bedragen op.

1828,	ongeveer f. 4.000,-	1834,	f. 4.465,73
1829,	f. 6.435,71	1835,	f. 7.536,871/2
1830,	f. 3.506,851/2	1836,	f.10.815,68
1831,	f. 3.929,73	1837,	n.a.
1832,	n.a.	1838,	f. 5.526,70
1833,	f. 3.882,39	1839,	ongeveer f. 6.200,-
		1840,	f. 5.614,27

Door meerdere oorzaken geven deze cijfers enorme verschillen te zien. Grotendeels was dit het gevolg van de onregelmatige betalingen van de rekeningen van leveranciers van geneesmiddelen, die soms pas na jaren werden voldaan. De hoge uitgaven in 1835 en 1836 zijn waarschijnlijk veroorzaakt, doordat hierbij de salarissen van het geneeskundig personeel werden meegerekend. Over het opvallend hoge bedrag aan medicijnkosten in 1829 maakte de Maatschappij zich ernstige zorgen. Het bedroeg namelijk ruim f.2.300 meer dan een jaar eerder en was vooral te wijten aan het grote verbruik in Veenhuizen. Hoewel hier uitzonderlijk veel ziekte had geheerst, er waren liefst 192 wezen gestorven, hadden ook deskundigen bevestigd, dat deze uitgave buitensporig genoemd kon worden. De nieuwe geneesheer H.F.A. Sasse werd dan ook gesommeerd om spaarzaamheid te betrachten<sup>2</sup>.

Vanaf 1841 vermelden de jaarverslagen het totaalbedrag van uitgaven aan geneeskundig personeel, medicijnen en andere benodigdheden. Het volgende schema van 1841 toont de verschillende onderdelen aan, waaruit de kostenberekeningen waren opgebouwd.

Alle kosten die de Geneeskundige dienst betreffen:

Salaris van 4 geneesheren	f.	3.062,471/2
Salaris van 1 apotheker	f.	468
Salaris van 1 vroedvrouw	f.	156
Visites en consulten van vreemde geneesheren	f.	78,10
Werkgeld van knechts voor de apotheker (kolonisten)	f.	524,50
Verstrekingen uit de magazijnen en winkels	f.	673,221/2
Aankoop medicijnen, instrumenten, glaswerk en verdere behoeften	f.	6.137,46
Totaal	f.	11.099,76

In de jaren erna waren deze bedragen als volgt;

1841; f. 11.099,76	1847; f. 12.761,45	1853; n.a.
1842; f. 10.360,81	1848; f. 11.934,40	1854; f. 14.116,48
1843; f. 8.439,941/2	1849; f. 15.225,49	1855; f. 13.581,02
1844; f. 12.110,91	1850; f. 15.251,721/2	1856; f. 12.351,44
1845; f. 11.526,21	1851; n.a.	1857; f. 11.806,56
1846; f. 12.066,89	1852; n.a.	1858; f. 13.449,61
		1859; n.a.

Bij deze cijfers kunnen enkele kanttekeningen worden geplaatst. Het opvallend lage bedrag van 1843 was het gevolg van nog niet betaalde medicijnrekeningen. De hoge kostenposten van 1849 en 1850 houden verband met de in 1849 in de koloniën heersende cholera-epidemie. De bedragen tonen aan dat, zoals al eerder is opgemerkt, kosten noch moeite werden gespaard om deze ziekte te bestrijden. De hulp zal voornamelijk ten goede zijn gekomen aan de gestichten in Veenhuizen, waar verreweg de meeste slachtoffers vielen. Maar ook in andere jaren waren de uitgaven in Veenhuizen aanzienlijk hoger dan die in de andere koloniën. Met de onderstaande tabel kan dit duidelijk worden gemaakt.

Uitgaven voor de geneeskundige dienst in 1855;

	Gewone koloniën	Ommerschans	Veenhuizen
Voor salaris van geneesheren, Vroedvrouw enz.	f. 1.462,61	f. 799,92	f. 1.854,261/2
Voor aankoop van med. en Geneeskundig toestel	f. 431,531/2	f. 1.481,63	f. 1419,28
Voor aankoop van bloedzuigers, Levertraan, mitsgaders betaalde onkosten enz.	f. 603,09	f. 816,69	f. 1.225,851/2
Voor verstrekkingen uit Magazijnen en fabriek	f. 48,111/2	f. 1.692,881/2	
Voor arbeidsloon der kolonisten	f. 27,70	f. 969,40	
Totaal	f. 2.573,05	f. 3.846,281/2	f. 7.161,681/2

Voor alle koloniën samen bedroeg de uitgave in 1855 f.13.581,02. Enkele bedragen in dit overzicht vallen op. Zo lijken de personeelskosten in de Gewone koloniën nogal hoog te zijn ten opzichte van die in Veenhuizen, waar toch twee geneesheren en een gediplomeerde apotheker moesten worden betaald. Maar wanneer de jaarsalarissen van de chef-geneesheer (f.1.100), de vroedvrouw (f.156) en de assistent in de apotheek (f.208) bij elkaar worden opgeteld, dan blijkt de hoogte van dat bedrag toch te kloppen. Hetzelfde geldt voor de aankoop van medicijnen, waaraan Ommerschans verreweg het meeste blijkt uit te geven. Dit was het gevolg van de grootschalige aankopen van grondstoffen voor de zelfbereiding van geneesmiddelen.

Wanneer de uitgaven van de verschillende koloniën worden vergeleken met de bevolkingsgrootte, dan blijkt een al eerder gedane uitspraak over de gezondheidstoestand in de Gewone koloniën te worden bevestigd. Op 31 december bedroeg het aantal inwoners in de Gewone koloniën, inclusief het instituut in Wateren, 3.056 personen. Op die datum werd Ommerschans bevolkt door 2.558 zielen, terwijl er in de drie gestichten in Veenhuizen in totaal 5.240 personen gevestigd waren.

De totaalbedragen laten zien, dat de Gewone koloniën, hoewel ze dus bijna 500 inwoners meer hadden dan Ommerschans, toch anderhalf keer minder uitgaven aan de geneeskundige verzorging van de inwoners. De landbouwbevolking in de Gewone koloniën moet dus aanmerkelijk gezonder geweest zijn dan de gestichtbevolking in Ommerschans. Deze veronderstelling wordt ook bevestigd door het aantal overledenen in beide koloniën. In 1855 stierven er in Ommerschans 92 personen, terwijl in de Gewone koloniën met meer inwoners dit er 35 waren.

Zoals het schema laat zien, bleven de uitgaven aan de geneeskundige dienst tussen 1841 en 1858 vrijwel op hetzelfde niveau. Uitingen van kritiek op deze kosten zijn in de jaarverslagen dan ook niet te vinden. Hier en daar wordt zelfs vermeld, dat aan het genoemde bedrag 'met stilzwijgen voorbijgegaan' wordt of dat deze 'geen nadere toelichting vorderen'<sup>3</sup>. Ondanks de hoge kosten in 1849 en 1850 als gevolg van de cholera-epidemie, toonde de PC zich zelfs zeer gul. De geneesheren ontvingen vanwege hun inzet bij de bestrijding voor f.350 aan gratificaties<sup>4</sup>.

## Noten

1. RAD, archieven MvW, inv.nr. 989-991, Jaarverslagen 1818-1858.
2. Idem, inv.nr. 990, verslag 1829, 61.
3. Idem, inv.nr. 991, Jaarverslag 1845, 88 en 1846, 77 en inv.nr. 883, 9 maart 1858 nr. 12.
4. Idem, inv.nr. 991, Jaarverslag 1849, 92.